

**Zahtevamo razpust
fašističnih organizacij
in izvajanje zakona, ki
prepoveduje apologijo
fašizma!**

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34131 Trst - Ulica Capitolina, 3
Telef. 744-046 / 744-047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica - Ulica Locchi, 2
Telef. 24-36

NAROČNINA: Letna 1.000 lir, polletna 550 lir
Poštni tekoči račun: Trst 11/700

Obnovljena izdaja - Leto XXIII - Štev. 3 (767)

TRST - 26. februarja 1971

Posamezna številka 50 lir

Quindicinale
Petnajstdnevnik

Sped. in abbonam.
Postale - Gruppo II

Fašizem je treba dokončno zatreti!

Fašisti se čedalje bolj opogumljajo. Izgredi v številnih italijanskih mestih, atentati proti sedežem demokratičnih organizacij in političnim osebnostim, skrutitve partizanskih spomenikov, organizirana prevratniška dejavnost v Calabrii, izizvalni, za demokracijo žaljivi pamfleti, objavljeni v raznih časopisih in podobna dejanja to zelo zgovorno potrjujejo. Seveda, vse to lahko delajo, ker so odgovorne oblasti neodločne.

Za fašisti, kot vedno, stoji velekapital, ki jih spodbuja ter celo podpira. Tisti velekapital, ki, kjerkoli in kadarkoli more, nastopi proti ljudskim, delavskim množicam, proti demokratom, ki se borijo za svoje zakonite pravice, za zaščito demokracije in za boljše življenjske pogoje.

Čuvarji javnega reda, ki so vsepovsod pričujoči in ki so vselej pripravljeni nastopiti proti delavcem, so čestokrat odsotni, ko prevratniške tolpe ali poedinici izživajo, rovarijo, napadajo.

V marsikaterem pogledu je to, kar se dandanes dogaja v Italiji, podobno tistemu, kar se je dogajalo po prvi svetovni vojni, tedaj, ko so se pojavile prve skupine skvadrstov.

Res je sicer, da so današnje razmere drugačne od takratnih, da je danes v Italiji delavski razred organiziran, da je demokratični čut krepko uveljavljen, da obstaja čvrsta enotnost v delavskih vrstah in da zlasti komunistična partija, močna sila, veliko pomeni. Vendar pa se ne smemo vdajati ravnodušju, stati ob strani, ne da bi reagirali odločno in brezkompromisno.

Skrajni čas je, da se napravi konec fašističnim prevratniškim načrtom; da vlada odločno nastopi proti vsem, ki rovarijo proti republiškim ustanovam, proti vsem, ki ogražajo demokracijo, to veliko pridobitev osvobodilnega boja; da tisti, ki so za poklicani, ostro kaznujejo krivce ter — kot je rečeno tudi v izjavi vodstva KPI v zvezi z dogodki v mestu Catanzaro — udarijo tudi po tistih, ki fašiste zalagajo z denarjem in jih v senci podpirajo.

Skrajni čas je, da vlada pristopi k doslednemu izvajanju zakonov, ki prepovedujejo apologijo fašizma. Razpustiti je treba fašistično stranko in onemogočiti delovanje organizacij, ki so priveski te stranke. Demokratična republiška ustava se mora dosledno in v celoti spoštovati! Vsako morebitno nadaljnje omahovanje, vsaka nadaljnja neodločnost ali dvoličnost bi utegnili privedi do hudih posledic.

Velikanska večina italijanskega ljudstva odločno zavrača fašizem. To se je izkazalo tudi po decembrskih izgrediv v Trstu. Te

izgrede ni obsodil le ves demokratični Trst, ni jih obsodila le dežela Furlanija-Juljska krajina, obsodila jih je vsa demokratična Italija. Fašisti so upali, da dobo iz Trsta, tako kot pred petdesetimi leti, ponesli gorečo baklo tudi v druga italijanska mesta. To se ni zgodilo. Njihovi načrti so se izjalovili. Protislovanska gesla, ki so jih širili v Trstu, niso našla odmeva nikjer. Ostali so osamljeni, osramočeni in še enkrat poraženi. Tudi dejstvo, da so tedaj privlekli svoje privržence iz raznih mest severne Italije, ker v Trstu niso uspeli zbrati dovolj pustolovcev, dokazuje, da so se tudi v Trstu stvari v marsičem spremenile. Toda kljub temu ne smemo biti preveliki optimisti, ne smemo se vdajati miselnosti, da je nedavni neuspeh fašiste spametoval.

Res je, da ni bil v zadnjem času noben spomenik padlim v NOB oskrunjen, toda res je tudi, da so se prav v zadnjih dneh na zidovih Trsta pojavili fašistični napisi in da so pristaši fašistične organizacije «Giovane Italia» pred nekaj dnevi odstranili napis z uprave Primorskega dnevnika in uredništva Gospodarstva

Naša javnost vprašuje, kako to, da niso pristojne oblasti še objavile imena zlikovca, ki je oskrnil partizanski spomenik v Zgoniku, da niso objavljena imena morebitnih drugih pajdašev, kakor tudi ne imena skrunilcev drugih spomenikov protifašističnega odporništva. Prav tako čudno izgleda, da policija ni hotela takoj objaviti imen tistih, ki so odstranili table Primorskega dnevnika in Gospodarstva. Ali so morda sinovi «vidnih osebnosti»? Skrunitelj zgoniškega spomenika je, baje, sin nekega vidnega gospoda iz Trsta.

Zato, ponavljamo, da moramo biti budni in vselej pripravljeni brezkompromisno zatreti fašistično izzivanje. Vztrajati moramo v zahtevi po razpustu fašistične stranke in njenih priveskov; v zahtevi po popolnem izvajanju zakonov republike; nenehno moramo čvrstiti protifašistično enotnost in tu pri nas tudi enotnost med Slovenci in Italijani, ki je bila skovana v osvobodilnem boju ter zapečatena s krvjo borcev za nov, pravični svet.

Sestanek svetovalcev rajskih konzult

V četrtek 4. marca ob 20. uri bo na sedežu tržaške federacije KPI sestanek komunističnih svetovalcev prvih šestih rajonskih konzult. Na sestanku bodo načrtali smernice za delo komunističnih skupin v rajonskih konzultah.

NATO in sueški prekop

Pismo deželnih svetovalcev KPI

Deželni svetovalci KPI so naslovili predsedniku deželnega odbora pismo, v katerem zahtevajo, naj opozori rimsko vlado na koristi, ki bi jih ponovno odprtje sueškega prekopa prineslo Trstu in drugim jadranskim pristaniščem.

Komunistični svetovalci pripominjajo tudi, da bremenijo deželo Furlanijo-Juljsko krajino vojaške služnosti, za katere se zaveza NATO, ki ne mara odprtja sueškega prekopa.

Pred kratkim je admiral Rivera, ki poveljuje sredozemskim silam pakta NATO izjavil, da bi odprtje sueškega prekopa služilo sovjetski mornarici ne pa mornaricam držav, ki pripadajo paktu NATO.

V soboto 27. februarja ob 18. uri bo na sedežu tržaške federacije KPI v Trstu - Ul. Capitolina 3,

SESTANEK SLOVENSkih KOMUNISTOV

Razpravljali bodo o temi:
PRISOTNOST IN NALOGE
KOMUNISTOV

NA KULTURNEM PODROČJU

Sestanka se bo udeležil tudi
tajnik federacije tovariš
Inž. ANTONINO CUFFARO
Uvodno poročilo bo podal tovariš

MIRKO KAPELJ

Sledila bo razprava

Tajništvo tržaške
federacije KPI

IS slovenskih študentov podpira boj za naše pravice

**Izjavam o dobrih sosedskih odnosih
naj sledijo konkretna dejanja**

Izvršni odbor slovenskih študentov ljubljanskih in mariborskih visokošolskih zavodov je pred kratkim sprejel resolucijo, ki «ugotavlja, da je položaj malih narodov in manjšinskih narodnostnih skupin eden od zanesljivih objektivnih kriterijev za stopnjo demokratičnosti posameznih državnih in družbenih struktur in je zato tudi boj za popolno ekonomsko-politično in kulturno uveljavitev slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in Avstriji konkreten prispevek k demokratizaciji mednarodnih odnosov».

Študentje poudarjajo, da so skupaj z drugimi delovnimi ljudmi podprli odločni korak predsednika Tita, ki je z odložitvijo obiska v Italiji odgovoril na politiko izsiljevanja s strani neofašističnih, revanšističnih in konservativnih političnih sil.

Pričakujemo, da bodo izjavam o razvoju dobrih sosedskih odnosov, slonečih na načelih popolnega priznavanja neodvisnosti, suverenosti in doslednem spoštovanju sporazumov in pogodb, sledili konkretni koraki za uresničitev določb sporazuma o soglasju, vključno z njegovim posebnim statutom na vsem področju, kjer strnjeno živijo Slovenci.

Podpiramo zahteve predstavnikov slovenskih organizacij in političnih

skupin, ki so jih v skupni spomenici posredovali predsedniku rimske vlade.

Podpiramo zakonski osnutek KPI o pravni zaščiti slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlanija-Juljska krajina.

Podpiramo zahteve naprednih političnih sil in demokratične italijanske javnosti, ki so jih izrazili na množičnih protifašističnih manifestacijah ob obsodbi naraščajoče de-

PROŠNJA BREZ ODGOVORA

Gospod
poslanec Emilio COLOMBO,
predsednik ministrskega
sveta
R i m

Vljudo Vas prosimo, da bi
potrdili prejem spomenice slovenske narodnostne skupnosti z dne 3. decembra 1970 in da bi čimprej sprejeli zastopnike podpisnikov, ki bi Vam podrobneje osvetlili vsebino spomenice.
Trst, 3.2.1971

Podpisniki spomenice.

javnosti fašističnih, revanšističnih in drugih reakcionarnih sil.

Zahtevamo, da vprašanja italijanskih državljanov slovenske narodnostne skupnosti in slovenske narodnostne skupnosti kot takšne enako obravnavajo (tržaški, goriški in videmski pokrajini).

Podpiramo zahteve za razpustitev in prepoved organizacij, ki delujejo v fašističnem in iredentističnem duhu.

Pridružujemo se zahtevam za odpravo zakonov, ki zanikajo pravice narodnostne skupnosti ali pravice italijanskih državljanov slovenske narodnostne skupnosti kot takšne. Zahtevamo priznanje vseh norm, ki zagotavljajo razvoj slovenske narodnostne skupnosti, kot npr. kodifikacijo pravice do poučevanja v materinem jeziku za Slovence v tržaški, goriški in videmski pokrajini.

Zahtevamo enakopravno navzočnost Slovencev v javnih uradih, šolskih in sodnih organih; slovenski TV program; zahtevamo, da imajo slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije ter manjšinski tisk enako pravico do denarne podpore iz javnih sredstev, kot to velja za italijanske organizacije in tisk».

(Drugi del resolucije se tiče vprašanj Slovencev, ki živijo v Avstriji. Op. uredn.)

Hkrati z resolucijo je Izvršni svet slovenskih študentov objavil tudi odprto pismo naslovljeno Zboru narodov zvezne skupščine SFRJ. V pismu je med drugim rečeno, da študenti predlagajo, da «Zbor narodov Zvezne skupščine razpravlja o vlogi republik pri oblikovanju zunanje politike in v tem kontekstu vprašanj tudi o položaju slovenske narodnostne skupnosti v sosednjih državah».

Slovenski Bartoli

Spoštovani gospod profesor!

So trenutki, ko se zares sprašujem, če živim v svojem zgodovinskem obdobju in sumim, da se je čas, pri nas, ustavil. V časopisih berem o izizvanju skvadrstov in o delavcih, ki stavkajo za reforme, o skupni spomenici Slovencev predsedniku vlade Colombu, nato mi pade v roke «Katoliški glas» z vašim pismom, v katerem polemizirate o Prešernu...

Dovolite mi, da tu prekinem razmišljanje in spregovorim z vso iskrenostjo. Prebral sem citat iz zloglasne «openske lepljenke» za Prešernovo proslavo in pomislil na čas, v katerem je živel naš veliki pesnik. Avstrijci so vladali v naših krajih in ponemčevali meščanstvo, ki se je vdinjal oblastem. Ljubljana je bila Laibach, provinca habsburškega imperija in Prešeren je ljubil Julijo, ki je poročila nemškutarja. Prešeren je te ljudi mrzil.

Nisem bil na Opčinah, toda branje citata v «Katoliškem glasu», da je Prešeren mrzil sinove lastnega naroda, ki so se vdinjali tujcu, me je ponesel v njegove čase.

Vas ne! Berem, da ste takoj pomislili na «šekspirovo tragedijo» (Kralj Lear?) v letih 1941-45, čutil srh po hrbtenici in v srcu, se čutil užaljenega, ker vas boli vsak namig na vdinjanje tujcu, v vojni in izven nje. Bela garda... Poznamo vašo preteklost, tudi zato, ker nam jo stalno obnavljate, ker v svoji preteklosti živite. Mar je res tako potrebujete?

Koliko jih je, ki so premostili preteklost. Mnogo jih je, ki gledajo v danes in, če hočete, delajo pokoro za včeraj. Niso izbrisali mračnih dni, toda življenje teče svojo pot, na drugih tleh, ob morju, med drugimi ljudmi, ki so jim te stvari tuje, ker so se odvijale na Dolenjskem, na Notranjskem, v Ljubljani.

Čemu hodite z maslom na glavi? Vsak žarek sonca ga raztopi, da se sredi. Je to vaše poslanstvo? Saj ste pedagog, vzgojitelj naših otrok. Vzgaajte jim ljubezen do slovenskega jezika, do Prešerna, do Cankarja in tudi Voranca in Kajuha, pustite protikomunizem doma. Ne bodite slovenski Gian-ni Bartoli, ki bo umrl s sliko istrske koze in qnile barke v očeh, na pomolu pa videl fanta s titovko na glavi, kot pred petindvajsetimi leti.

Poučujete v slovenski šoli v Trstu, dijakom, ki so sinovi borcev in anti-fašistov. Vlivajte jim narodnega duha, da bo šola taka, kot si je želimo. Če pa vam je pretežko pozabiti na bes antikomunizma, ki se je v določenem trenutku poigral z usodami nekaterih, da so se zvezali s premagancem in pozabili na smrt obsojeni slovenski narod, pa pojdite drugam, iz učilnice ven, morda na radio.

Pa brez zamere, Vaš

Črt

PS: Tudi jaz se lotevam openske Prešernove proslave, ker je bila edina zares «enotna». Enotnost nareč ni kompromis, temveč vzajemno razumevanje na najmanjšem skupnem imenovalcu, ko vsak ohrani svoje značilnosti in iz njih prispeva k skupnemu delu. Ni pa prave, iskrene, koristne enotnosti tedaj, ko iščemo srednjo pot. Bilo bi isto, kot če bi se fant in dekle pred poroko zmenila, da bosta postala oba (srednja pot!) homoseksualca. Narava to, k sreči, preprečuje s svojimi zakoni. Pri nas bi to moral razum!

Ob petdesetletnici Komunistične partije Italije

Delež naših žena v organizaciji in bojih

Pri zbiranju gradiva za zgodovino KPI je treba pravilno vrednotiti tudi delo in žrtve žena. Žene so v vseh časih, tudi v najtežjih okoliščinah aktivno sodelovale v bojih, ki jih je vodila KPI. Pravilno je treba vrednotiti njihovo vsestransko pomoč, ki so jo nudile tovarišem v bojih, ječah, konfinaciji in tudi njihovim družinam, ki so čestokrat živele v hudi stiski. Ta pomoč je bila posebno pomembna v letih, ko so bili v veljavi izredni fašistični zakoni, ko je bila partija v ilegali, ko je delovalo posebno fašistično sodišče. Toda pravilno je treba vrednotiti tudi politično delo, ki so ga vršile žene, zlasti komunistke. Vztrajno in pogumno so širile protifašistično propagando, časopise in letake, širile ideje socializma.

Z neizmerno hvaležnostjo se spominjam vseh žena, ki so se žrtvovali v protifašističnem boju, se zavestno in pogumno izpostavljale najrazličnejšim težavam in hudim nevarnostim. O njih bi morali še mnogo pisati, oti pred pozabo marsikateri dogodek, ki bi lahko služil ne le kot zgodovinsko pričevanje temveč tudi kot posnemanje vreden zgled predanosti stvari, za katero so delale in se zavestno žrtvovali.

V pričujočem sestavku se želim skromno oddolžiti zlasti trem ženam s Tržaškega, ki so izredno dosti doprinele v boju proti fašizmu.

Tovarišice: Fani Žnidaršič-Rumich, ki je delovala v okraju Sv. Jakoba v Trstu, Roza Tence, ki je že od ustanovitve KPI leta 1921 delovala v Trstu in Alma Vivoda iz Milj, ki je spočetka aktivno delovala v svojem rojstvem kraju, kasneje v ilegali v Trstu, pri partizanih in končno zopet v Trstu, kjer je tudi padla, zaslužijo še posebno priznanje.

Fani Žnidaršič je bila priprosta žena. Poročena je bila s tovarišem Dionizijem Rumichem, ki je bil tudi aktivist KPI. Bila je dobra po značaju, odkritosrčna, vselej pripravljena pomagati trpečim, preganjanim in pomoči potrebnim. Kjerkoli se je nudila priložnost je širila ideja komunizma. Njena vera v komunizem je bila neomajna. Četudi bi še tako skrbno skušali ugotoviti ter pravilno oceniti vse, kar je storila za poraz fašizma, za zmago komunizma, tudi če bi še tako skrbno skušali oceniti vse, kar je storila za preganjanje, trpeče, ilegalce, jetnike in konfinirance, zlasti v letih izrednih zakonov in oboroženega osvobodilnega boja, ne bomo tega dosegli, saj je bila tovarišica Fani skromna in ni o svojem delu nikoli marala govoriti.

Tovarišica Fani je ob nedeljah hodila v cerkev in prav to ji je dalo možnost, da se je srečevala z ženami, da jih je vzpodbujala in hrabrila, da je agitirala za zbiranje prispevkov za pomoč tovarišem. Organizirala je skupine žena, ki so opravile veliko dobrega in koristnega. Sestanki žena so se navadno vršili po verskem opravilu. Občudovanja vredna je bila njena vztrajnost Celih 16 let je nadaljevala to delo.

Po nacistični okupaciji leta 1943 je tovarišica Fani še bolj povečala svojo aktivnost. Skupaj z možem Dionizijem je močno razširila akcijo za pomoč partizanom v gozdovih in

aktivistom, ki so delovali v ilegali v Trstu. Skrbela je za varno zatočišče tistih, ki jih je nacifašistična policija zasledovala.

Dne 30. novembra 1943 je tovarišica Fani prišla v roke najhujšim rabljem, ki so bili v službi nacizma — colottijevim zločincem. Odvedli so jo v «Villa triste» ter jo strahovito mučili. Zločinec Colotti je hotel izvedeti, kje se nahajajo komunistični voditelji in partizani. Tovarišica Fani ni spregovorila. Nemo je prenašala nepopisne muke. Dva dni je trajalo mučenje, a zaman. Fani je molčala, čeprav je mnogo vedela. Po dveh dneh so jo prepeljali v tržaško bolnišnico. Imela je zlomljeno hrbtenico. V policijskem poročilu je bilo zapisano, da je jetnica skočila skozi okno. Še dva dni je trpela ne da bi izustila ene same besede. Odlonila je tudi požirek vode. Umrli je mirno ne da bi videla svoje ga moža, ki je bil v ječi in kasneje odveden v neko taborišče smrti, odkoder se ni vrnil.

Tovarišica Roza Tence je bila aktivna članica KPI že od leta 1921. Tovariši so jo imenovali Mama Roza. Tudi njen mož Martin je bil član KPI že leta 1921. Prav tako tudi njun starejši sin. Po pojavu prvih fašističnih tolpa v Trstu se je sin morar umaknil iz mesta. Izselil se je v tujino. To je Mamo Roza hudo prizadelo, toda ni omagala. V komunistični organizaciji je skušala nadomestiti svojega sina. Nenehno je spodbujala svoje sovrstnice, naj nadaljujejo boj proti fašizmu. Z veliko vnemo je širila protifašistično propagando. Tudi v najhujših časih je nadaljevala svoje delo. Ko je prišel v Trst tovariš Luigi Frausin, kateremu je osrednje vodstvo KPI poverilo nalogo, naj obnovi komunistično organizacijo, ki je bila močno prizadeta po fašistih, je bila tovarišica Roza tista, ki mu je izredno dosti pomagala pri napornem in skrajno tveganem delu. Na njenem skromnem domu so na primitiven način tiskali Unità. Delo in letake s protifašistično vsebino. Tovarišica Roza je krepko pomagala pri napornem tiskarskem delu in skrbela je za to, da je ves propagandni material prišel v zanesljive roke ter bil smotrno razdeljen.

Leta 1930 je tovarišica Roza padla v roke fašistične OVRE. Zasliševali so jo in pretepali, toda Roza ni govorila. Spretno je dokazovala, da ne ve ničesar, zato so jo izpustili iz ječe, dočim so njenega moža Martina izročili posebnemu sodišču. Obsojen je bil na pet let ječe.

Zaradi aretacije in obsodbe moža je bila tovarišica Roza hudo prizadeta. Živela je v strašni bedi. Poniževali in zasramovali so jo ter jo naposled izgnali iz stanovanja. Z nedoraslo hčerko Bianco se je znašla takorekoč na cesti.

Po dveh letih je mož zaradi amnistije prišel iz ječe, toda ni mogel najti zaposlitve. Izselili so se v Argentino, kjer je mož našel zaposlitev in nadaljeval tudi svojo politično, aktivnost.

Po šestnajstih letih sta se tovarišica Roza in hčerka Bianca vrnili v Trst. Vrnili sta se sami, kajti tovar. Martin je v tujini umrl. Čeravno je bila Roza že v letih in močno oslabe-

la, je bila še vedno močna po duhu in njena vera v komunizem je bila neomajna.

Tovarišica Alma Vivoda je bila še mlada, ko je stopila v komunistično partijo. V Miljah je vodila majhno gostilno, v kateri so se zbirali tovariši. Njena mala gostilna je bila pravcata šola za komuniste. Ker je bila Alma zelo nadarjena ženska, je tovariše, ki so zahajali v njen gostinski obrat, lahko učila. Kot aktivistka je delovala tudi v okoliških krajih. V vaseh po Miljskih hribih je ustanovljala ženske komunistične krožke, katere je stalno obiskovala. Leta 1940 se je zaradi hude nevarnosti, ki ji je pretila, morala umakniti v ilegalo. Že naslednje leto je odšla k partizanom. Toda leta 1942 je bila poslana v Trst z nalogo, da organizira pomoč za partizanske borce in da nadaljuje tudi politično delo. Z veliko vnemo je organizirala ženske skupine. Zaradi izrednih organizacijskih sposobnosti in široke politične razgledanosti je bila imenovana za članico tržaškega federalnega komiteja KPI.

Dne 28. junija 1943 je tovarišica Alma šla na nek sestanek. S tovarišico Pierino Postogna, ki je tudi iz Milj, bi se bila morala dogovoriti o nadaljnjem delu. Tovarišici sta opazili, da ju zasleduje neki karabinjer. Skušali sta pobegniti, toda karabinjer ju je pozval, naj se

(Nadaljevanje na 4. strani)

MARIJA BERNETIČ
(Povzetek iz zapisa o liku komunističnih žena)

Lik revolucionarja

Leopoldo Gasparini

Ko govorimo o petdesetletnem življenju in boju KPI ne moremo in ne smemo pozabiti na tovariša Leopolda Gasparinija. Ne moremo pozabiti na tisto zgodovinsko obdobje delavskega razreda v naših krajih, ki nosi tudi njegov pečat, kot neizprosne borce, poznavalca in priče v vseh dolgoletnih bojih. Umrli je pred dobrima dvema letoma. Toda njegov lik, njegovo delo in vse kar nam je zapustil so še vedno živi v spominu italijanskih in slovenskih tovarišev. Spomniti se na njegovo življenje, na njegovo delo, ne pomeni samo počastiti njegov spomin, marveč pomeni predvsem govoriti o sedanjih politikah ter o današnji vlogi in nalogi komunistične partije.

Ob spominu na ustanovitev KPI leta 1921 je Gasparini pred več kot dvajsetimi leti zapisal: «Tedad smo imeli samo eno željo: ustanovitev homogene partije, ki bo zavestna, bojevitna in prožna predstraža in ne skupe strankinih razbitin v večnem medsebojnem prepiru».

Ali ni ta njegova ocena tudi danes aktualna? Odgovor na to vprašanje ne more biti dvomljiv, če pomislimo, da je omenjena oznaka še danes osnovna moč naše partije.

Prav tako je aktualno Gasparinijevo opozorilo, da se je treba odločno in brez pridržkov bojevati proti fašizmu. Gasparini je tudi vedno opozarjal na mednarodno enotnost in še posebno na enotnost med Italijani in Slovenci.

Nacionalistom, ki so obtoževali komuniste, da so nasprotniki Italijana, je Gasparini odločno in ponosno odgovoril: «... čast italijanstva v teh krajih smo rešili mi že tedaj, ko so naše italijanske tovariše sodni-

Komunizem - vera in moč proletariata Julijske krajine

Po kongresu v Livornu in po ustanovitvi komunistične partije se unitarci niso mogli sprijazniti s porazom, ki so ga doživeli zlasti v Julijski krajini in v Istri, kjer je velika večina socialističnih sekcij glasovala za komuniste in se je torej izrekla za ustanovitev KPI. Unitarce je še zlasti bolelo to, da je velika večina slovenskih in hrvaških socialistov prešla h komunistom. In polemika se je nadaljevala. «Delo» je bilo prisiljeno reagirati.

Trideset let smo učili, da je proletarijat en sam, naj govori katerikoli jezik. Voja sama nam je pokazala, kam lahko zabrede proletarijat, če bi bil še nadalje organiziran v političnih strankah po narodnosti in kako je treba namesto neenotne zveze po narodnosti ločenih socialističnih strank ustvariti enotno, resnično kompaktno organizacijo mednarodnega proletariata. V smislu in v imenu teh načel so razpustili slovenski socialisti v Julijski krajini nekdanjo samostojno deželno organizacijo svoje stranke in so pristopili k socialistični zvezi Julijske krajine, po kateri je bil združen v Italijanski socialistični stranki ves proletarijat Italije neglede na narodnost. «Il Lavoratore» se je spreminil v glasilo te zveze za italijansko govorilce delavce. Za slovensko govorilce delavce smo ustanovili in začeli izdajati «Delo», ki je bilo tudi glasilo omenjene zveze. Obe glasili sta bili podvrženi kontroli enega samega deželnega odbora. Odbor je bil odgovoren enemu samemu deželnemu kongresu, na katerem so bile vedno enakopravno zastopane vse sekcije, tiste, ki so bile povečini sestavljene iz italijanskih članov, in tiste, ki so bile povečini sestavljene iz

slovenskih članov. Sedaj pa so si izmislili socialistični unitarci, da pri delitvi politične posesti nekdanje socialistične zveze nimajo tako imenovane slovenske sekcije nobene besede.

Tu bodi najprej povedano, da trditev, da so komunistični glasovi na kongresu izključno slovenski, ne ustreza resnici. Tudi ni res, da so glasovale za komuniste le na novo ustanovljene tako imenovane slovenske sekcije. Resnica je: za komuniste so oddale svoje glasove vse tako imenovane slovenske sekcije, ki so obstajale že pred vojno, dočim je glasovalo nekaj novoustanovljenih sekcij za unitarce.

Unitarci so vedeli ali vedo vse to prav tako dobro, kakor smo vedeli in vemo mi. Zato vprašamo, ali je bilo vredno, da so bodisi tudi v trenutnem mrzličnem razpoloženju pri vprašanju politične posesti zvezinega imetja vrgli unitarce v ta naš ideološki spor nacionalističen element, ki ni igral do včeraj in ne bo igral, kar se nas tiče, niti v bodoče nobene vloge? Ali je bilo vredno, da so žrtvovali iz želje po uspehu v tem ideološkem boju trideset let proslavljanje idejo o mednarodni enakopravnosti proletariata in da so dali buržoaziji in nacionalizmu obeh narodnosti orožje v roke, s katerim nas sicer leti ne bosta spravili ob naše prepričanje in ob našo vero, ki ga bosta pa vsaka izkoriščala za to, da bi delali razdor v vrstah proletariata? Roko na srce, prijatelji unitarci, in priznajte: ni bilo treba, ne bi se bilo smelo nikdar zgoditi. Premala je stvar, za katero gre in ni bilo vredno zaradi nje zatajiti najlepšo, največjo človeško idejo.

In zgodilo se je še več! V članku «I primi frutti», ki ga je objavil milanski socialistični list «Avanti!» in ki je bil očitno inspiriran iz Trsta, se kratkoma trdi, da so glasovale v Livornu za komuniste tiste slovenske sekcije v Julijski krajini, tisti nekdanji v socialistični stranki združen slovenski element, ki je navdahnjen z narodnim boljševizmom, ki da je postal komunističen samo zaradi jeze zoper novi režim, ki mu je tuj in zoprn, ker ga tlačijo, in se punta ne zaradi komunizma, marveč zaradi svojih narodnih aspiracij.

Mi torej, ki smo dali dušo in kri in vse, kar smo imeli, mednarodni in komunistični agitaciji med Slovenci in Hrvatji, mi, ki smo učili in bomo učili, da najidealnejša spremenitev buržoaznih meja ni vredna kosti enega samega vojaka, mi, ki smo se bojevali kakor levi proti vsakršnemu iredentizmu, tudi proti jugoslovanskemu, in ki se nismo zmenili, kadar so nam očitali jugoslovanski nacionalisti, da smo plačani od italijanske vlade; mi torej smo postali kar čez noč nacionalni boljševiki in smo bili izdani italijanski oblasti ne kot komunisti, marveč kot jugoslovanski iredentisti. Mi, ki nismo zahtevali od vodstva Italijanske socialistične stranke nikdar ničesar, ki nismo uganjali nobene pučarske agitacije, ki nismo hoteli, da bi se zaradi nas kvarilo tako dobro obetajoče mednarodno gibanje proletariata, ki smo imeli v stranki pomirjevalno vlogo, ki smo imeli samo eno željo: delati, da postanemo kdaj koristni sebi in proletariatu vsega sveta, tega nismo zaslužili in zato nismo tega nikdar pričakovali.

Prišlo je do operacije, do težke operacije v stranki. Operacija boli vedno, naj bolnik prizna njeno potrebo ali ne. Danes se je izkazalo, da smo imeli prav, ko smo trdili, da ne moreta živeti dve duši v enem telesu. Nimamo nobene pravice, da bi dajali nasvete socialistom. Sami nai delajo, kakor mislijo, da jim je najbolj prav. Mi bomo delali tudi po svoje. Bili smo in ostanemo komunisti in internacionalisti. Kakor do sedaj homo učili še nadalje naš proletarijat, da mora ostati zvest mednarodni ideji, zvest mednarodni organizaciji proletariata. In kdorkoli in v kateremkoli imenu bo skušal razdvajati proletarijat v Julijski krajini po narodnosti in bo skušal sejati nacionalistično ljulko v zdrave vrste proletarskega gibanja, naj bo prekleto!

Preboleli smo krizo in spoznali prijatelje. Lahko pride nad nas reakcija, lahko se zgodi hujše. Ostali bomo zvesti sebi in naši proletarski in mednarodni ideji. Tei ideji, ki gre naprej kakor morski val, ki podira gore in privilegije, pred sodke in stare svetinje, ki gre naprej preko vsega, da pride do svojega cilja. DELO (3. febr. 1921)

MARIO COLLI

Predavanje v krožku Pinko Tomažič

Pričevanja o deležu Slovencev v KPI

Govorili so tov. Marija Bernetičeva, Ferdinand Ferjančič, Tone Ukmar, Miče Malalan, Peter Viola in Vidko Vremec

Krožek za družbene in politične vede Pinko Tomažič je priredil izredno zanimivo predavanje o prispevku slovenskih komunistov k ustanovitvi KPI v naših krajih. Predavanja, ki je bilo na sedežu tržaške federacije v Trstu dne 11. t.m., se je udeležilo lepo število tovarišev in prijateljev. Posebno dobro je bila zastopana mladina. Govorili so veterani KPI, tovariši: Marija Bernetičeva, Ferdinand Ferjančič, Tone Ukmar, Miče Malalan, Peter Viola in Vidko Vremec.

Predsednik krožka, inž. Miloš Kodrič, je v uvodnem nagovoru pojasnil namen tega predavanja. Povedal je, da je krožek smatral za potrebno, da se s tako prireditvijo pridruži manifestacijam ob petdesletnici KPI; da prispeva svoj delež pri zbiranju gradiva za zgodovino komunistične partije v naših krajih in da posreduje mlajšim pokolenjem neposredna pričevanja tovarišev, ki so sodelovali pri ustanavljanju KPI.

Iz govora tov. Marije Bernetičeve smo povzeli naslednje:

«Letos poteka 50 let od ustanovitve Komunistične partije Italije.

Skozi težavno pot, ki jo je partija prehodila v teh petdesetih letih neenakega delovanja in bojov proti fašizmu in nacizmu, velikih političnih bitk v republiki, ki je sad osvobodilne vojne in odporništva, je KPI zrasla v močno organizirano silo delavskega razreda, in partijo s poldrugim milijonom članov in z več kot osem milijoni volivcev.

Komunisti so prisotni v enotnem množičnem delavskem gibanju, kjer se avtonomno izražajo v sindikalnih, združenih, kmečkih in drugih organizacijah, v mladinskem in ženskem gibanju, na kulturnem in prosvetnem področju.

Do ustanovitve KPI je prišlo tik pred nastopom fašizma, ko se je italijansko delovno ljudstvo, tudi pod sunkom oktobrske revolucije, bojevalo za svoje pravice in proti nazadnjaškim kapitalističnim krogom.

Bistveni zgodovinski razlog za razkol v tedanji socialistični stranki in za ustanovitev komunistične partije je treba iskati v politični nespo-

sobnosti tedanjega vodstva italijanskega delavskega gibanja. Socialistična stranka, ki si je v tridesetletnem boju pridobila velik ugled in mnogo zaslug, se ni znašla v hudi povojni politični in socialni krizi.

Kar je bilo pozitivnega v stari socialistični stranki, je podedovala komunistična partija, ki je v naši deželi stranka Slovencev in Italijanov in ki vodi enoten boj pod zastavo proletarskega internacionalizma. KPI je vselej imela značaj razredne solidarnosti, enotnosti med delavci in kmeti. V njej se je vselej izražala tudi solidarnost z vsemi zatiranimi narodnimi manjšinami.

Mnogi so očitali KPI, da se je v začetku glede narodnostnega vprašanja omejevala na izjave proti fašističnemu nasilju in da ni imela široko zasnovanega političnega programa. Drži, da KPI na začetku svojega delovanja ni imela konkretne načrta glede pravic manjšin, da je v mladi, šele nastali partiji vladalo tudi ekstremistično razpoloženje. Toda partija se je učila iz Leninovega nauka in ga prilagajala svojim izkušnjam, posebno v narodnostnem oziru. Konkretno je branila delavske in narodne pravice».

V nadaljevanju svojega govora je tov. Bernetičeva dotaknila vprašanj, ki so v zvezi z volitvami leta 1924, ko je bil izvoljen za poslanca tovariš Jože Srebinič. Govorila je tudi o časopisu Delo, ki je po kongresu v Livornu (leta 1921) postalo glasilo KPI. Govorila je dalje o partijskem kongresu v Lionu, na katerem je tov. Leopoldo Gasparini predlagal, naj partija vključi v svoj program teze III. komunistične internacionale glede pravice narodov do samoodločbe. Svoj govor je tov. Bernetičeva zaključila s poudarkom, da ni KPI nikoli prezrla nacionalnih vprašanj, da so bila ta vprašanja sestavni del njene politike v korist delavskega razreda in splošnega družbenega napredka. Podčrtala je tudi, do skozi vso zgodovino KPI prevega internacionalizem, ki je neločljivo povezan z nacionalnim značajem njene poti v socializem.

Tovariš Ferdinand Ferjančič je obširno govoril zlasti o dogodkih v letih 1921-1926, tu in tam je segel tudi v dobo oktobrske revolucije (1917), v prva poveljna leta in seveda tudi v leta izrednih fašističnih zakonov in oboroženega upora primorskega ljudstva. Ker je, kot je povedal, celih dvajset let delal med mladinci, je razumljivo, da je bil govor o mladini najbolj zanimiv in tudi aktualen.

Tovariš Ferjančič je v nadaljevanju svojega govora o delu po nastopu fašizma dejal:

«Pristopiti je bilo treba k novim oblikam dela, k reorganizaciji. Začeti je bilo treba takorekoč znova ter se prilagoditi novim razmeram. Delati smo morali skrajno previdno, v največji tajnosti, saj so fašisti povsod prežali na nas in nas zalezovali. Zaradi varnosti smo omejili tudi sestanke. Navadno so se sestankov udeleževali samo tajniki conskih organizacij in ti so nato prenašali direktive drugim tovarišem.

Nastopili so silno težki časi. Sledile so aretacije, sledili so procesi. Mnogo naših ljudi je odšlo v tujino tudi zaradi krize, ali ker so bili od-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Srečanje s pisatelji in pesniki iz Slovenije

Na povabilo Slovenske prosvetne zveze je obiskala Trst in Gorico skupina pisateljev in pesnikov iz Slovenije. V sredo 17. februarja dopoldne so se gostje srečali z gojenci liceja Prešeren in trgovskega zavoda Žiga Zois, popodne pa so brali svoja dela v Kulturnem domu. Literarni popoldne je bil namenjen predvsem dijakom nižjih srednjih šol. Istega dne zvečer je bil v Kulturnem domu razgovor o zamejskem človeku v zavesti slovenskega pisatelja. V četrtek 18. februarja so bili gostje iz Slovenije v Gorici. V tamkajšnji Prosvetni dvorani je bil izredno uspeh literarni večer.

Pobuda Slovenske prosvetne zveze je hvale vredna. Srečanje z dijaki je bilo zelo posrečeno. Prav tako tudi literarni večer v Gorici. Žal pa moramo poudariti, da razgovor v tržaškem Kulturnem domu ni dose-

gel svojega namena. Razprava je zašla na zgrešeno pot.

In večina udeležencev je odšla iz Kulturnega doma - zagrenjena. (Gornja slika je bila posneta med srečanjem s tržaškimi višješolci)

V Križu bodo zgradili spomenik padlim v NOB

V Križu pri Trstu bodo zgradili spomenik padlim borcev NOB. Že pred več meseci je bil na pobudo bivših partizanov ustanovljen pripravljalni odbor. Začela se je tudi akcija za zbiranje prispevkov. Za je bil legaliziran odbor. Predsednik zgraditev spomenika. Prejšnji teden odbora je tov. Alojz Bogatec, tajnik pa tov. Dušan Košuta.

Nepotrebne ceste na Krasu

Iz pokrajinskih uradov je prišla vest, da bodo asfaltirali staro pot, ki iz Samatorce vodi na Sv. Lenart v zgoniški občini. Spet izginja torej kraška pot kot žrtev turizma, tega novega Moloha, ki si ga nihče ne upa kritizirati ali predlagati kak popravek, vsled katerega bi se uničujoči učinki na ozemlju zmanjšali.

Primer Sv. Lenarta, krasnega griča, iz katerega je videti Krn, Kanin in Mušce in ki je poleg tega sedež pomembnega gradišča, nas sili k razmišljanju. Na njegov vrh pridemo iz Samatorce po zložni polurni hoji. Zaradi tega ne vidimo potrebe po izdatku 15 milijonov — 80% teh prispeva dežela, ostanih 20% pa pokrajina — za isfalterjanje ene izmed zadnjih preostalih makadamskih cest na Krasu, ki ni potrebna povezana dveh vasi ter bi jo zaradi tega bilo treba ohraniti, če zaradi drugega ne, pa kot pričevanje neke razvojne stopnje Krasa. Ta nesrečna pobuda sledi, na žalost, že uresničenim pobudam na Volniku in Konjskem vrhu na južnih obronkih Grmade; preko teh se izpopolnjuje dohod raznih prevoznih sredstev na notranje gričevnato področje naše planote, se pravi na področje od Grmade do Kokoši ter se za vselej uničuje naloga širokega zelenega pasu, ki bi jo le-to utegnilo imeti v določeni organizaciji ozemlja.

Očividno je to slab izdatek, ki bo omogočil nadaljnjo degradacijo Krasa brez vsakršne koristi. Saj je znano (to je že stara resnica), da bodo s cesto, do katere imamo še vedno starodavno zaupanje, da je vedno in vselej sredstvo gospodarskega kulturnega napredka, kaj kmalu prišli tudi odpadki, požari, par-

celiranje, barake, v katerih se prodaja Coca-Cola: z drugimi besedami, neizogibno uničenje tistih predpostavk, zaradi katerih se je pravzaprav v en glas prosilo za njeno speljanje ali asfaltiranje.

Glede nato, na plošno stanje na Krasu, moramo imeti pogum in reči, da je realizacija ali ureditev kake ceste (pogostoma nepotrebne ali celo škodljive) često bila najlažji in najočividnejši sistem za dokazovanje storitvenosti, na kateremkoli nivoju določene uprave.

Tudi tukaj pridemo torej do govora o izbiri. Bolje bi bilo povečati mrežo določene vrste cest, na primer poljskih poti, ki bi lahko z uresničitvijo malih gospodarskih vlečnic (kakor na primer v Gornjem Poadižju) prispevale k močnejšemu razvoju (kakor na primer v Gornjem Poadižju) prispevale k močnejšemu razvoju naše ošibele kmetijske dejavnosti na obalnih področjih, še posebno pod Kontovelom, Grljanom, Križem, Nabrežino: to so res idealna zemljišča za gojenje odličnih vrst vinske trte in cvetja, za katere bi vsled bližine mesta ne obstajalo vprašanje prodaje.

Največkrat pa vztrajajo, brez jasnih pojmov in z nepovezanimi posogi, pri širjenju cestnega omrežja, ki v resnici ni namenjeno prebivalcem Krasa, temveč služi meščanom. Še vedno se jim uslužno podreujemo, kar je bilo do zdaj značilno za odnos med mestom in podeželjem. To pa ustreza majhnim, pogostoma namišljenim koristim, omejenim na redke poedince; v prepričanju, da jih dosežejo, predajajo male občine meščanom svoje celotno ozemlje do najbolj skritih kotičkov, tako da

se omogoči pristop z avtomobilom do vsakega grička, vsake steze, vsakega gozdiča. Jasno, da na koncu resnično uživajo Kras ne njegovi prebivalci temveč tujci, ki uživajo, kar je v njem najbolj zunanjega in minljivega, ne da bi se pa z njim povezali v odvisnosti in tradiciji.

Namesto neumnega razsipanja svojega, če bočemo edinega, resničnega premoženja, bi morali zahtevati okrepitev določenih družbenih ustanov, ureditev kakega gradišča, starih kraških hiš, ki naj bi služile novim namenom, morda tudi, zakaj pa ne, elitnemu turizmu. Zakaj bi ne skušali tudi kulturno dvigniti ravni našega nedeljskega turizma po sledi, ki jo je pogumno začrtala Kraška hiša? Zakaj ne bi vsi v en glas zahtevali, da se končno ustanovi Kraški muzej, ki ga je pokrajinska uprava obljubila že leta 1968 in ki bi lahko deloval kot središče pobud v korist kulturnega življenja Kraševcev ter prispeval k reševanju problemov v zvezi z obstankom etnične skupnosti, ki stremi po vedno globlji zavesti svojih značilnosti.

Ce bomo vztrajali pri labkih rešitvah, na najnižji ravni, torej tudi pri gradnji nepotrebnih cest, ki zmanjšujejo razdalje med Trstom in Krasom in tako omogočajo njegovo hitrejšo urbanizacijo ter preobrazbo v umazan okoliški pas, natrpan z odpadki, bo vedno več usibala, več kakor utegnejo pokazati majhni zasebni računi, kompetitivnost slovenske manjšine, ker tako zapravljamo tiste prvine, ki prispevajo k njeni diferenciaciji in istosti s svojo zgodovino.

Prof. Livio Poldini

Prejšnji teden je bilo v Trstu zborovanje partizanov in antifašistov. Na zborovanju so ostro obsodili fašistično izzivanje. Poudarili so zahtevo, naj oblasti, ki so odgovorne za javni red onemogočijo izzivanje, vlada pa naj v celoti izjavi določila zakona, ki prepoveduje apologijo fašizma. Poudarili so tudi zahtevo po razpustu fašistične stranke in njenih privrsovcov.

Primorska poje

Na letošnjih revijah bo sodelovalo 50 pevskih zborov z obeh strani meje. Prireditve organizirata Slovenska prosvetna zveza in Združenje primorskih pevskih zborov. Revije bodo v naslednjih krajih: v Trstu, Križu pri Trstu, Kopru in v Bukovici pri Novi Gorici.

V Kulturnem domu v Trstu bodo v soboto 13. marca ob 21. uri nastopili naslednji zbori:

MLADINSKI ZBOR GLASBENE MATICE, TRŽAŠKI OKTET, FANTJE IZPOD SLAVNIKA - Kozina, ANTON MOZINA - Brje, FRAN VENTURINI - Domjo, IGO GRUDEN - Nabrežina, ŽENSKI ZBOR POSTOJNA, PETER JEREB - Cerkno, MOŠKI ZBOR MIREN, DPD SVOBODA - Izola, MOŠKI ZBOR KOPER, JACOBUS GALLUS - Trst.

V Ljudskem domu v Križu pri Trstu, v nedeljo 14. marca ob 17. uri: KRAŠKI SLAVCEK - GM Nabrežina, VESNA - Križ, IVAN CANKAR - Marežice pri Kopru, MOŠKI ZBOR NOVA GORICA, SLAVEC - Ricmanje, DPD SVOBODA ANHOVO, SLOVAN - Padriče, MOŠKI ZBOR TOLMIN, LIJAK - Vogrsko, PRIMOREC - Trebče, JADRAN - Vrtojba, KOMORNI ZBOR NOVA GORICA, VALENTIN VODNIK - Dolina.

V gledališki dvorani v Kopru, sobota 20. marca ob 20. uri: SIMON GREGORČIČ - Orehek, SOVODENJSKI NONET, MOŠKI ZBOR KOBJEGLAVA - STANJEL, BRISKI GRIC, Števerjan, OTON ZUPANČIČ - Standrež, FRANCE PREŠEREN - Boljunec, MLADINSKI ZBOR STUDENO, KRAS - Dol-Poljane, JEZERO - Dobrdo, FRANC ZGONIK - Branik, LOJZE BRATUŽ - Gorica, SREČKO KOSOVEK - Ajdovščina.

V Bukovici pri Novi Gorici, nedelja 21. marca ob 17. uri: JAVOR - Pivka, SREČKO KOSOVEK - Ronke, VINKO VODOPIVEC - Kromberg, SREČKO KUMAR - Veliki Repen, SLOVENEK - Boršt, MOŠKI ZBOR POSTOJNA, MOŠKI ZBOR ILIRSKA BISTRICA, GORIŠKI OKTET, FANTJE IZPOD GRMADE IN SLIVNEGA, TABOR - Opčine, BOJAN - Dornberg, MIRKO FILEJ - Gorica, VASILIJ MIRK - Prosek-Kontovel.

Prizadevanja za ureditev položaja slovenskih šolnikov

Pretekli teden sta bila v Rimu predstavnika Sindikata slovenske šole dr. Frane Škerlj in Dimitrij Sanci. Srečala sta se s predstavniki vlade in parlamenta, katerim sta obrazložila položaj slovenskih šolnikov v Trstu in njihove zahteve. Srečala sta se tudi s podpredsednikom vlade De Martinom in s podtajnikom za šolstvo poslancem Rosatijem. Poslanec Albin Škerk je organiziral tudi srečanje s predsednikom parlamentarne komisije za javno šolstvo.

Na obeh sestanih so razpravljali tudi o posledicah, ki so nastale zaradi nejasne ministrske odredbe glede habilitacije slovenskih profesorjev in o natečaju za stalež.

Za rešitev vseh teh vprašanj, ki živo zanimajo slovenske šolnike, je nujno potrebno odobriti zakonski predlog, ki sta ga svojčas ločeno vložila poslanca Albin Škerk in Corrado Belci.

Kot je znano je ožja parlamentarna komisija pod predsedstvom podtajnika ministrstva za šolstvo Rosatija sestavila enotno besedilo zakona. Novo besedilo temeljina osnovi besedila obeh prejšnjih zakonskih predlogov. Toda celotna zadeva je običajna na mrtvi točki, ker se mora o njej izreči tudi parlamentarna komisija za proračun.

Mnenja smo, da je bil razgovor predstavnikov šolnikov zelo koristen in je zbudil pozornost v pristojnih parlamentarnih krogih.

Izvedeli smo, da sta predstavnika sindikata prejela razna zagotovila. Upajmo, da bodo vprašanja slovenskih šolnikov ugodno rešena.

Koncert na Opčinah

Po izredno uspešnih nastopih v Trebčah in v Križu bosta pevski zbor Primorec, folklorni trio iz Trebč in harmonikarski orkester Miramar iz Trsta, nastopila tudi na Opčinah. Koncert bo v openem Prosvetnem domu v nedeljo 28. februarja ob 17. uri.

Sporod je obsežen in pester. V prvem delu nastopa mešani pevski zbor, ki ga vodi trebčanski rojak Cezar Možina. Sledita nastopa harmonikarjev in solistke Dorine Kante ter folklornega tria iz Trebč. Sporod zaključita skupno in pod vodstvom Oskarja Kjudra pevski zbor in harmonikarski orkester Miramar.

Koncert na Opčinah organizirata skupno prosvetni društvi Primorec iz Trebč in Tabor z Opčin.

Pismo iz Nabrežine

Dejavnost roditeljskega sveta

Dne 25. januarja t.l. se je sestal svet staršev učencev, ki obiskujejo šolo Igo Gruden v Nabrežini. Razpravljali so o perečih vprašanjih srednje šole. Ugotovili so težak položaj otrok ki se poslužujejo prevoza z avtobusi podjetja «La Carsica». Otroci morajo vstajati v zgodnjih jutranjih urah, da se lahko poslužijo prvega avtobusa, ki vozi iz Cerovelj, Mavhinj, Prečnika in Šempolaja. Na šolo dospože že ob 7,15, pouk pa prične ob 8. uri. Za povratek na dom so prepuščeni voznemu redu avtobusov. Avtobusna proga sega le do Šempolaja odtod do Štivanja. Otroci morajo čakati na prevoz uro ali več, nato pa še pešati iz Šempolaja v Prečnik, Praprot, Trnovco, oziroma iz Sesljana v Mavhinje in Cerovlje ter iz Štivanja v Medjo vas.

V zvezi s tem položajem smatra svet staršev, da bi moralo šolsko skrbništvo preskrbeti čim prej lastno prevozno sredstvo, kakor v občinah Zgonik in Dolina.

Roditeljski svet v Nabrežini se je ponovno sestal dne 19. februarja. Sestanku so prisostvovali tudi predstavniki profesorskega zbora in ravnateljica šole. Razredničarji so poročali u učnih uspehih.

Na sestanku so razpravljali tudi o zdravstvenem stanju otrok, šolskih izletih, dodatnem pouku, športni problematiki in o vprašanju prevoza otrok v šolo, ki je še vedno nerešeno.

Združenje staršev dijakov Državnega znanstvenega liceja France Prešeren v Trstu priredi v šolski telovadnici na Vrdeljski cesti 13/1 v sredo 3. marca ob 20. uri predavanje z naslovom

VZGOJA IN ČAS
Predaval bo prof. Franc Pečiček iz Ljubljane.
Vljudo vabljeni starši dijakov naših srednjih šol.

O d b o r

V počastitev spomina pred več leti umrle matere Franciške, tov. Marija Taučer daruje 2000 lir za sklad DELA.

Delegacija ZKS iz Sežane obiskala sekcijo KPI na Opčinah

V zadnjem času smo pričali čedalje pogostejšim srečanjem med člani KPI in ZKS. Sodelovanje med člani obeh partij dobiva konkretno obliko.

Pretekli teden je bila kot gost sekcije KPI na Opčinah delegacija ZKS iz Sežane, še prej pa je delegacija openskih komunistov obiskala sežansko komuniste.

Srečanje na Opčinah je potekalo v tovariškem vzdušju. Predstavniki sekcije so goste seznanili tudi z delovanjem komunistov v krajevnih ustanovah in v množičnih organizacijah.

Naročite se na DELO

Nadaljevanje

Delež naših žena

(Nadaljevanje z 2. strani)

ustavita. Tovarišica Alma je tedaj potegnila iz ročne torbice bombo ter jo z vso silo pognala proti orožniku. Bomba je sicer eksplodirala, ni pa ranila zasledovalca. Ta je streljal in obe tovarišici ranil. Tovarišica Alma je zadobila težje poškodbe in je takoj potem, ko so jo prepeljali v tržaško bolnišnico, umrla.

Zares velik je delež žena v boju proti fašizmu in za svobodo, za komunizem. Podobnih primerov, kot so tisti, ki so omenjeni v pričujočem sestavku je mnogo. Potrebno je, da jih zabeležimo, da like teh naših poznanih in doslej nepoznanih junakinj osvetlimo v pravi luči, da jih postavimo za zgled mlajšim rodovom da, končno, pravilno cenimo ne le pomoč, ki so jo v najhujših časih dajale borcem temveč tudi pomen njihove politične aktivnosti, delež, ki so ga dale za širjenje komunistične ideje.

Pričevanja

(Nadaljevanje s 3. strani)

puščeni iz službe. Šolniki so bili premeščeni v notranjost Italije ali pa so bili prisiljeni iti v Jugoslavijo.

Navkljub vsem težavam je naša organizacija neprekinjeno delovala ves čas fašistične strahovlade, vse do zlova fašizma. Delež, ki ga je dala komunistična organizacija v boju proti fašizmu je velik, izredno velik, velike pa so bile tudi žrtve.

Nekateri politiki so govorili, da se fašizem ne bo dolgo obdržal na oblasti, da bodo proti njemu nastopile velesile. Mi komunisti nismo verjeli njihovim napovedim.

Tovariš Ferjančič je v nadaljevanju svojega govora med drugim poudaril, da mu je neprijetno pri srcu, ko ugotavlja, da se fašizem ponovno opogumlja. Tudi danes je jo potrebna budnost in stalna pripravljenost.

Tovariš Tone Ukmar, ki je po rodu s Proseka s sedaj živi v Kopru, je v letih, ko se je pojavil fašizem, sodeloval v mladinski organizaciji in tudi v organizaciji železničarjev. Premeščen bil v Genovo in tam nadaljeval svojo politično aktivnost. Toda kaj kmalu je okusil grenkobo ilegale. Kot politični delavec in organizator je nato delal v Italiji, Franciji in v drugih deželah Evrope, se boril v Španiji, v Etiopiji, kamor ga je poslalo osrednje vodstvo KPI z nalogo, da organizira odpornišvo proti okupatorjevi vojski, naposled pa v severni Italiji, kjer je organiziral partizansko vojsko in postal komendant za vojno področje Ligurije.

Svoj govor na večeru krožka Tomazič je tovariš Ukmar začel z besedami: «Tu pri nas nismo nikoli poznali demokracije. Tu se je fašistični teror začel že leta 1920. Težko je dopovedati mladini, kako se počuti človek, ki zaveda, da ni oblasti, ki bi ga ščitila. Fašisti so pretepali, zapirali, požigali naše ustanove, prepovedali naš jezik in našo kulturo obsodili na smrt. Prisilili so nas, da smo okusili ricinusovo olje. Tudi meni so ga dvakrat dali piti. Rekli so, da so to storili zato, da se bom poboljšal... Toda naš narod je vztrajal, se boril in vzdržal...»

Tovariš Ukmar je govoril o izrednih fašističnih zakonih in prikazal zlo, ki so ga ti prinašali

V drugem delu svojega govora se je tovariš Ukmar dotaknil stališča KPI do vprašanj Slovencev. Že na IV. strankinem kongresu, ki

se je vršil v Koelnu v Nemčiji je stranka potrdila načelno stališče o Slovcenih.

Svoj govor je tovariš Ukmar zaključil rekoč: «Tudi današnji časi niso dobri. Nazadnjaške sile se ponovno opogumljajo. Zato moramo biti budni.»

Tovariš Miče Malalan iz Trebč je govoril o dejavnosti protifašistov in komunistov na Krasu. Objasnil je zveze, ki jih je imel v letih pred drugo svetovno vojno z voditelji na Krasu in priprave na splošen upor primorskega ljudstva. Govoril je tudi o raznih demonstrativnih akcijah komunistov v letih ilegale, kako so širili propagando, trosili letake, izobešali delavske zastave ob raznih prilikah itd. Pozornim poslušalcem je prikazal lik znanega trebskega revolucionarja Zorana Kralja, ki je delal tudi v Argentini, odkoder ga je policija izgnala domov. Zoran Kralj je padel kot partizan. Govoril je tudi o Riku Malalanu, o trpljenju, ki so ga prestajali politični zaporniki in konfiniranci, o delovanju «Rdeče pomoči». Končno je tovariš Malalan govoril o osvobodilnem boju.

Tovariš Peter Viola je govoril o komunistični organizaciji na področju Milj, Brega in Istre, povedal je, da je v vasi Sv. Barbara pri Miljah delovala socialistična sekcija že leta 1919 in da se je ta leta 1921 pridružila novoustanovljeni KPI. Omenil je tovariše, ki so tedaj delali v organizaciji v miljski okolici in v bližnjih istrskih vaseh. Med njimi so tovariši: Čač, Merkandel, Giacomini, Čač mlajši idr. Obširneje je govoril o dejavnosti tovariša Božidarja Kolariča, revolucionarja, ki je delal v raznih deželah in ki je izredno dosti pripomogel k razvoju protifašističnega boja v naši deželi. Leta 1932 je osrednje vodstvo KPI naročilo tovarišu Kolariču, naj reorganizira partijo v Trstu, na Primorskem in v Istri. Nalogo, ki mu je bila zaupana, je izpolnil, toda fašistična policija ga je ujela in posebno sodišče ga je obsodilo na 12 let ječe. Po padcu fašizma se je vrnil v svoje kraje ter nadaljeval svoje delo. Aprila 1944 je bil tov. Kolarič ponovno aretiran in junija istega leta so ga nacifašisti umorili.

Tovariš Vidko Vremec je po rodu z Opčin, živi pa v Kopru. Njegova dejavnost ne sega v začetno fazo življenja in bojov KPI, saj spada v generacijo, ki jo je organiziral Pinko Tomazič. Tov. Vremec je govoril zlasti o dejavnosti slovenskih komunistov v obdobju od prvega velikega procesa 1930 do procesa leta 1940. Čeprav nam je ta doba dosti bliže, je še premalo raziskana. To je potrdil tudi govornik s svojim dokumentiranim pričevanjem. Obširneje je govoril o tovariših Riku Malalanu in Rudiju Wilhelmu z Opčin in o delu nekaterih drugih tovarišev.

Predavanje, kot smo v uvodu omenili, je bilo originalno in izredno zanimivo, poslušalce je seznanilo z mnogimi doslej nepoznanimi dogodki in je nedvomno pomemben doprinos k načrtnemu zbiranju gradiva za zgodovino komunistične partije v naših krajih in seveda tudi za zgodovino splošnega boja proti fašizmu, v katerem je sodelovala velika večina primorskega ljudstva.

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst
Ulica Torrealbanca, 12